

K
R
Á
S
N
Á
H
Σ
L
Σ
N
A

SDO

JACQUES OFFENBACH

KRÁSNÁ HELENA

Klasická opereta o 3 dějstvích

Dirigent: Antonín Kašper
Sbormistr: František Čihánek
Choreograf: Emerich Gabzdyl

Režisér: Jan Pacl
Výtvarník: prof. Jan Obšil
Návrhy kostýmů: Jan Skalický j. h.

Osoby a obsazení:

Agamemnon, král králů	Karel Lupínek
Menelaos, spartský král	Josef Kobl Pavel Nebeda
Helena, jeho žena	Liběna Astrová Liběna Opletalová
Achilles, řecký rek	Josef Pecháček
Ajax I., řecký rek	František Bydžovský Karel Šip
Ajax II., řecký rek	Zdeněk Růžička Ota Viktorin
Paris, syn krále Priama	Miroslav Barák
Orestes, synovec krále Agamemnona	Vlasta Tolarová
Parthenis	Jarmila Havránková
Kalchas, věstec a správce chrámu	Kosta Holubář Miroslav Výlet
Filocomos, kostelník	Josef Chundela
Bacchis, komorná Heleny	Růžena Jančová
I. obchodník	Miroslav Knoz
II. obchodník	Rudolf Kubica
Bohové, bohyně, gracie, musy, strážé, otroci, služebnictvo, ženy, hetery, auguri a lid	

Děj se odehrává ve starém Řecku

Taneční sóla: J. Jastřembská, D. Svobodová, L. Moskalová, E. Gabzdyl
Inscipient: Karel Balát Napovídá: Alena Svachulová

Hlavní přestávka po 1. dějství

„KRÁSNÁ HELENA“ NA OSTRAVSKÉ SCÉNĚ

Nalézt vhodný způsob pro inscenování Offenbachovy operety „Krásná Helena“ není snadný úkol. Offenbach zůstal i pro dnešního diváka živý, odumřeli však jeho spolupracovníci — libretisté Meilhac a Halévy. Libreto „Krásné Heleny“ bylo totiž psáno jako satira na někdejší současnost — tedy nikoli jako pouhá parodie na antické thema, jak je chápali mnozí inscenátoři. Proto se také stalo, že ani obecenstvo, které navštívilo světovou premiéru v roce 1864, nepochopilo skladatelův záměr: Offenbach totiž silně ovlivňoval libretisty a lidé hned nepoznali v operetě přítomnost, oděnou do antického roucha. Teprve při dalších provedeních byl odhalen tento jinotaj a „Krásná Helena“ se stala svou aktuálností středem pozornosti tehdejších diváků. Ovšem dnes už není možno satiru zaměřit na Napoleona ani na Eugenií, jako tomu mohlo být v době vzniku této operety, a tak se ostří satiry otupilo, libreto zestálo a oporou celé této, opravdu klasické operety se stala především stále stejně krásná Offenbachova hudba.

Hudba sama ovšem nestačí k realizování díla na jevišti. Proto se režiséři již dlouhá léta snaží najít vhodný inscenační záměr pro tuto operetu. Slavný německý režisér Reinhardt inscenoval „Krásnou Helenu“ jako bohatou revaluální podivnou, ve které zdůraznil motiv erotický. Režiséři, kteří si po příkladu Reinhardtově nemohli dovolit nákladnou revaluální inscenaci, uchýlili se k parodistickému motivu a snažili se všemi přípustnými i nepřípustnými způsoby především o zesměšnění antiky. Postavy v „Krásné Heleně“ dostávaly k řeckým chitonům součástky novodobých oděvů: nejvíce to odnášely klobouky — jezdilo se tam dokonce na kolečkových bruslech, koloběžkách, na různých starých „vehiklech“, Paris místo na galérii přiletěl balonem atd. Na tato „recesistická“ představení samozřejmě nedoplátilo jen obecenstvo, které musilo mít dojem, že je herci zesměšňováno, ale především na ně doplácel ten, který jediné dával „Krásné Heleně“ právo, aby byla uváděna — tvůrce její hudby, Offenbach.

V naší nynější ostravské inscenaci těžíme především z Offenbacha a snažíme se „recesi“ potlačit na tu nejmenší míru. Postavy jsou vytvářeny tak, aby odpovídaly hudebnímu podkladu, nejednájí tedy jinak, když zpívají, a jinak, když mluví prózu. Také satira jen dokresluje charaktery jednotlivých postav, a proto nedochází k nebezpečnému narušování hlavního děje, které by mohlo desorientovat diváky. Tak třeba veliký augur Kalchas dovede prakticky využití svého postavení ve svůj prospěch — proto neváhá zpečetit obětiny, ale právě tato jeho charakterová stránka zdůvodňuje okolnost, že sama královna Helena se na něho obrátí s důvěrou, když chce získat milence. Německý operetní znalec Schneiderit říká o Heleně, že „byla typem velké, obratné a vše ovládající kokety“. Svědectví o tom, že toto tvrzení odpovídá pravdě, nám dává Offenbach v prvním výstupu Heleny. Jak vznesené přichází tato spartská královna ke chrámu Diou v doprovodu svých společníků. To je právě představitelka národa, kterému vládne. A přece po několika taktech obratně Offenbachovy hudby zpívá zase ařík plnou vášnivého toužení po lásce. A vzápětí se mění v koketu, která dovede zmást i Parida, proslaveného svým soudem nad třemi bohyněmi.

Není možné jíst inscenaci jiným směrem než tím, který určuje Helena svým poměrem k Paridovi. To není jen subjektivní pohled režiséra na dílo Offenbachovo, tento směr určuje samotné dílo s ohledem na dobu, ve které je uváděno, vzhledem k časovému odstupu od jeho prvního provedení.

Meneiaos — J. Kobl

Helena — L. Astrová

Helena — L. Opletalová

Menelaos — P. Nebeda

Kalchas — K. Holubář

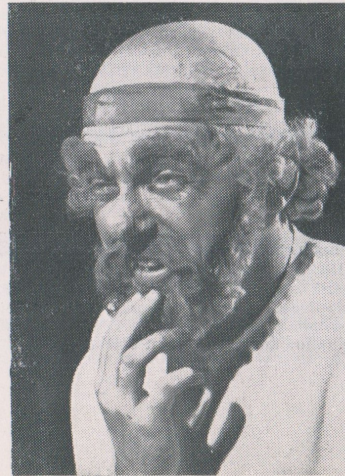
Orestes — V. Tolarová

Paris — M. Barák

Kalchas — M. Výlet

je vlastně zakladatelem francouzské operety. Nejprve komponoval mezi-aktní hudbu pro Théâtre français, pak si založil v Paříži vlastní divadélko, které však brzy nestačilo, a proto byl nucen najmout divadlo větší. Když se mu vydařila premiéra operety „Orfeus v podsvětí“, stal se rázem známým mužem a založil si světový podnik, do něhož jezdili ředitelé divadel z celého světa. Tyto styky i časté cesty do ciziny, dokonce do Ameriky, kde inscenoval svá díla, úžasná lehkost, s jakou vtěloval své nápady do tónů a překrásných melodií, daly vyrůst celkem 102 operetám, které za svého života napsal. Všechny nebyly stejně zdařilé; k těm, které se dodnes hrají s oblibou, patří nesporně „KRÁSNÁ HELENA“, jejíž premiéra se uskutečnila v Paříži v roce 1864. První zkoušky na tuto operetu však neukazovaly na to, že toto dílo bude mít úspěch. Nálada byla neustále bouřlivá, Offenbach vypadal zoufale. Rozčilený orchestr, jehož 26 hudebníků s dirigentem Lindheimem si dovolovalo různé odchylky od předepsaných temp — také sbor neuspokojoval — se sólistkou Hortensií Schneiderovou se skladatel neustále hádal... Těsně před premiérou došlo k další srážce s krásným tenoristou José Dequismem, který zpíval Parise. Dequís vyhledal skladatele po zkoušce v bytě a prohlásil, že arie v prvním dějství se mu nelíbí. Offenbach zasedl ke klavíru a improvizoval zpěvákovi píseň na trojí způsob. Po dlouhém rozmyšlení se Dequís rozhodl pro poslední versi; Offenbach ji hned napsal, pěvec se jí naučil přes noc, neboť byl neobyčejně musikální, a tato arie je dodnes ozdobou díla. — Premiéra, která se uskutečnila 17. prosince r. 1864 v „Théâtre des Variétés“, byla pak triumfem autorů i herců. Obecenstvo dlo hned nepochopilo. Většího úspěchu se však skladatel této operety dožil později, asi po 15 představeních, kdy se úspěch proměnil v triumf, jenž způsobil vyprodaná představení „Krásné Heleny“ na několik týdnů dopředu. Hrála se dokonce v době největších veder, kdy byla všechna divadla v Paříži zavřena. Z Paříže přenesla svou podmanivost do Vídně a odtud do velkých měst celého světa.

Šéf výpravy SDO prof. J. Obšil na jevišti.

NA CHVÍLI SE ŠÉFEM VÝPRAVY PROFESOREM J. OBŠILEM

Nesmírně důležitou složkou každé nové inscenace je nesporně výtvarná stránka. Podle návrhů scén výtvarníků divadla i hostujících umělců se vytvářejí v moderních dílnách Státního divadla v Ostravě, umístěných za Divadlem Zdeňka Nejedlého, nákladné dekorace, na jejichž vzniku se podílejí kromě výtvarníka i desítky odborných pracovníků, kresličů a řemeslníků, než vyroste scéna za scénou.

Novým šéfem výpravy a dílen SDO je od 1. ledna 1957 známý ostravský výtvarník — akademický malíř prof. Jan Obšil. Navštívili jsme prof. Obšila přímo v dílně, kde jsme ho zastihli v plné práci. Stěcem nanášel právě barvu na velkou antickou vázu z papíru, látky a sádry, určenou pro „Krásnou Helenu“. Chcete-li se však dovědět nějaké podrobnosti, je možno zastihnout prof. Obšila v podvečer v kavárně, ale to musíte být hodně trpěliví, protože prof. Obšil neustále maluje; i zde tvoří a vymýšlí. Vůbec ho při této práci neruší lidé, ba naopak — čím více lidí je kolem, tím lepší má nápady. A pak se vám najednou zvedne, skoro se ani nemáte čas rozloučit, ani jste se toho moc nedověděli, protože prof. Obšil běží rychle domů, pokud je plný dojmů a nápadů, aby je vtělil na plátno nebo na papír. A k tomu už potřebuje klid...

Ostatně mistr Obšil byl svým způsobem mistrem už v raném věku na gymnasiu v Hustopeči u Brna. Když studenti dostali v kvartě nového profesora matematiky Jaroslava Dufka, zjistili, že profesorovým koníčkem je

loutkové divadlo. Mladý Obšil už tenkrát namaloval svému profesorovi scénu na námět „Kašpárek v chrámu Apollónově“. A od té doby divadelní štětec nepustil z ruky. Hrál s ochotníky divadlo a maloval scény, karnevaly a historické průvody. Po maturitě zahájil studium na Akademii výtvarných umění v Praze. Jeho profesorem byl národní umělec Max Švabinský. Ani zde neopustila budoucího profesora láska k divadlu; spěchal někdy místo večere do Národního, aby zde obdivoval nejen hry a umělce na scéně, nýbrž aby se ještě více sžil s výtvarným uměním na jevišti. Po absolvování Akademie se ocitá prof. Obšil v Ostravě, kde už je 21 let a kde jako výtvarník začal s velkými nástěnnými malbami, freskami, s obrazy zátiší a portréty. Jeho první jevištní prací byl scénický návrh k dětské hře „Bratrství bílého klíče“; v roce 1937 to byly první návrhy scén k opeře J. B. Foerstra „Eva“, jejímž režisérem byl Karel Kügler. Za dvacet let své divadelní praxe vytvořil mistr Obšil více než 100 scénických návrhů ke stejnému počtu her. Za první významnější úspěch považuje šéf výpravy své návrhy k baletu Oskara Nedbala „Andersen“, který uvedl v r. 1946 jako režisér a choreograf Emerich Gabzdyl. Po válce se zaměřil prof. Obšil na operetu, která zásluhou šéfa Jana Pacla rostla a zkvalitňovala svou práci, takže se zařadila mezi nejlepší operetní soubory v naší vlasti. Jistě k tomu vydatnou měrou přispěly i návrhy scén prof. Obšila, který spolupracoval s Janem Paclem od premiéry k premiéře. A bylo jich tenkrát v operetě po válce až 10 ročně. Později rozšířil mistr Obšil svou činnost na operu; v roce 1952 měl velký úspěch se scénickými návrhy k opeře W. A. Mozarta „Ženy jsou ženy“ a později k dalším inscenacím: k Verdiho „Aidě“, k téměř všem Smetanovým operám, k Wagnerovu „Bludnému Holanďanu“ a také k Čajkovského opeře „Čarodějka“, která měla v Ostravě svou československou premiéru a která „vynesla“ ostravské opeře hrdý titul „laureáta státní ceny“ u příležitosti oslav 35. výročí stálého českého divadla v Ostravě. Není to však jen ostravské divadlo, ale také jiná divadla naší vlasti ráda spolupracují se skromným akademickým malířem z Ostravy — prof. Janem Obšilem; jeho výtvarné dílo obdivovali diváci v Praze i v Brně, v Opavě, v Teplicích i v Olomouci.

Nejen v dílně, v kavárně, ve vlaku nebo doma — ale všude a stále tvoří prof. Jan Obšil, stále vymýšlí a vynalézá. Myslí na svou práci i v hledišti koncertní síně, neboť miluje hodnotnou hudbu. Žádný návrh scény se neobejde u prof. J. Obšila bez figur. Obšil je figuralista! Není divu, že by jednou rád zachytil Ostravu v obraze — v mozaice s figurálními náměty, tu Ostravu mohutnící, sílící a žijící v plném rozmachu tvůrčí práce. Však mu za těch 21 let pořádně přirostla k srdci. Št

Loňského roku uvedla opereta našeho divadla řadu úspěšných děl. Během roku 1956 byly uvedeny tyto nové inscenace: 14. 1. M. Machek. Zbojník Ondráš, 24. 3. Fr. Lehár: Paganini, 12. 6. N. V. Gogol: Ženitba, 6. 10. R. Trinner: Zvony ze San Diega, 15. 12. E. Eysler: Zlatá paní mistrová. Kromě toho se hrálo v roce 1956 ještě dalších 7 operet a největšího počtu představení dosáhla opereta „Paganini“ — 31, lidová zpěvohra „Zbojník Ondráš“ — 29, „Ženitba“ — 19, „Zvony ze San Diega“ — 18 atd. Celkem sehrál operetní kolektiv 203 představení, která zhlédlo 155.539 diváků.

Program sestavil Josef Štěpánek.

J. Offenbach: Krásná Helena. Program vydalo Státní divadlo v Ostravě. Redakce H. Šimáčková a J. Štěpánek, výtvarná spolupráce prof. J. Obšil, fotografie Fr. Krasl. Vytiskly Ostravské tiskárny, n. p. prov. 02, Ostrava I, Hollarova 14.

Cena 0,90 Kčs.